Габриеле Нисим

италиански писател и публицист

Сменете паметната плоча на Борис III с жертвите на комунизма

Ако е знаел къде праща евреите от Тракия и Македония, царят би трябвало да бъде обвинен за геноцид

ВИОЛИНА ХРИСТОВА, Рим

Италианският писател Габриеле Нисим е категоричен, че през последните години в България се опитват да омаловажат делото на Димитър Пешев, спасителя на 48 000 български евреи, когото той направи известен в цял свят с книгата си „Човекът, който спря Хитлер“ (1998).

Вместо това според Нисим като големия спасител на евреите се представя цар Борис III, без да се предизвиква обективна и критична дискусия за отговорността му за депортирането на 11 000 евреи от Тракия и Македония.

Нисим изложи тезата си в неотдавнашен коментар в най-престижния италиански всекидневник „Кориере дела сера“, а също и на завършилия тези дни международен семинар в София, организиран от Българския хелзинкски комитет.

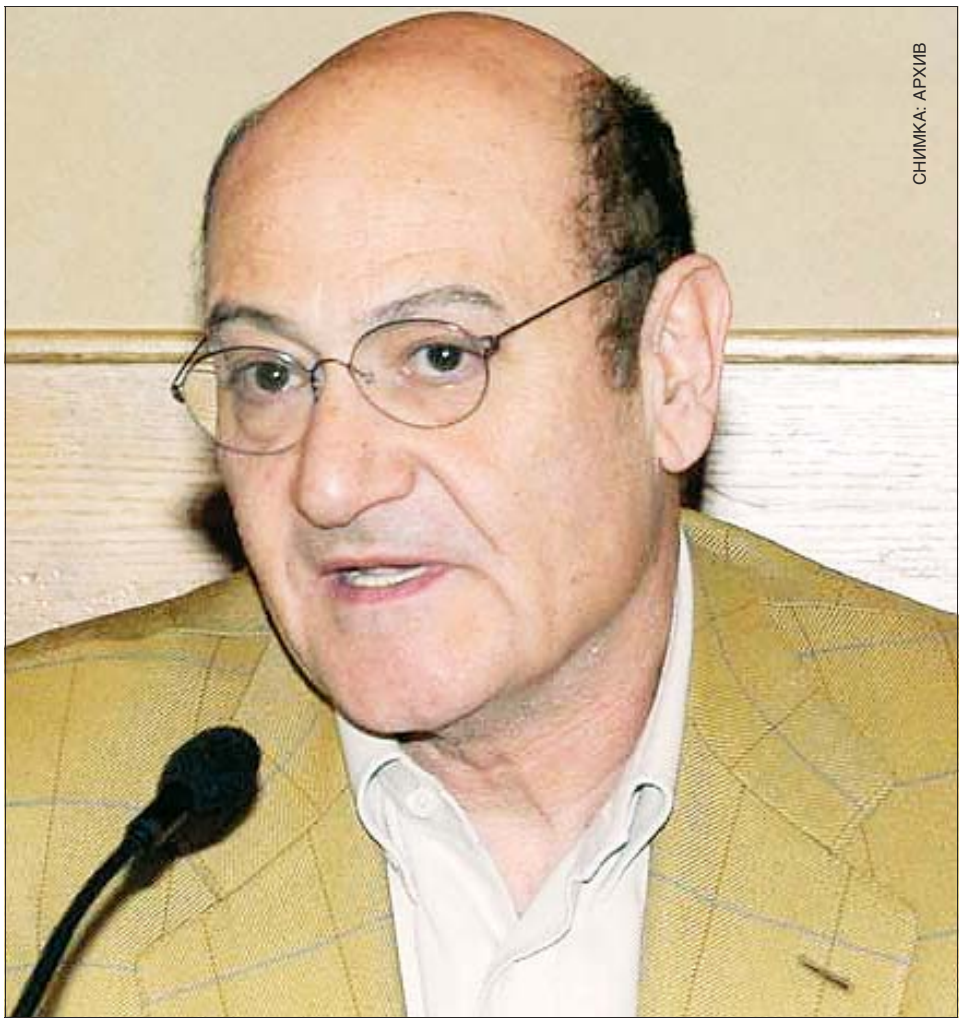

СНИМКА: АРХИВ

Гордостта от спасяването на евреите трябва да върви редом с поемането на отговорността за загиналите в лагерите

Сега е моментът да предложите да бъде засадено дърво в памет на Димитър Пешев в Градината на праведниците в Милано

Най-после в България започва дискусия за опитите да се фалшифицира историята

- Връщате се от София огорчен от видяното там, защо?

- От 14 г. не бях канен в София, въпреки че направих известно делото на Димитър Пешев в цял свят и въпреки че доведох „случая Пешев“ до общественото съзнание и в Америка, и в Европейския парламент.

На централния площад в София, точно зад Светия синод, сега видях три паметни плочи - едната е посветена на спасяването на българските евреи, другата - на Пешев и на главите на Българската православна църква Стефан, Кирил и Софроний, които са участвали в операцията по спасяването, а третата подчертава важната роля за него на цар Борис III.

Според мен в случая става въпрос за опит да се фалшифицира историята. Мисля, че трябва да се махне плочата, посветена на царя, който заедно с правителството на Богдан Филов носи отговорността за расистките закони и за депортирането на 11 000 евреи от Тракия и Македония.

Вместо нея трябва да се постави плоча в памет на българските жертви на холокоста.

За България това би бил случай да поднесе публично извиненията си, както стана неотдавна с Франция, където президентът Оланд припомни френската отговорност при депортирането на евреите.

- За какво дискутирахте с изследователите от различни страни на конференцията в София?

- Говорихме за опитите да се фалшифицира историята - около масата за дискусии имаше и представители на еврейските общности в Македония и Гърция, които навремето под ескорта на български войници са били депортирани в Треблинка. Никога досега в България не е имало толкова оживена дискусия по този проблем! Най-после паднаха всички табута около идеологическите интерпретации с комунистическа щампа и с монархичерска апология. Въпросът е дали българското правителство е знаело за лагерите, когато частите му са доставили на германците евреите от Тракия и Македония. Ако е знаело, то Борис III и Филов би трябвало да бъдат обвинени за сътрудничество за геноцид. Както става ясно от един разговор между Филов и швейцарския пратеник, министър-председателят е знаел, че евреите са отивали на смърт.

- Вие как определяте поведението на царя и Филов тогава?

- Да, въпросът е **как да се дефинира българският антисемитизъм** - като идеологически фашизъм ли? Или пък правителството е действало от политически опортюнизъм с цел да остане встрани от войната и да спечели Тракия и Македония, жертвайки евреите? А когато говорим за спасители, по-добре е да определим ролята на индивидите или пък да подчертаем ролята на гражданското общество? Сякаш би могло да съществува „добро“ общество, противопоставящо се на „лоша“ власт... Това е дискусия, която ще продължи дълго.

- Какво следва от всички тези въпросителни?

- Че трябва да си зададем и други въпроси, свързани с посланието, което искаме да изпратим на правителството и на страната - а то не трябва да бъде свързано с наказването на някого. Да припомниш престъпленията от миналото, не значи, че трябва да си посипеш главата с пепел и да направиш Mea culpa, а да си дадеш сметка, че паметта изисква и поемането на отговорност за стореното лошо.

Именно това прави чест на дадена страна и увеличава престижа й по света.

- Какво предлагате на България да направи в момента?

- Предложих на 9 март 2013 г. по случай 70 г. от инициативата на Димитър Пешев да бъде открита Градина на праведниците, спасители на евреите, с възпоменателна плоча в памет на депортираните евреи от Македония и Тракия. Гордостта от спасяването на евреите от вътрешността на страната трябва да върви редом с поемането на отговорността за загиналите в лагерите евреи. Мисля, че паметта за доброто до паметта за истината е пътят на надеждата.

Вторият проблем според мен е доста по-сложен. Нека не забравяме, че митът за Борис III в България се корени именно в комунистическото минало.

На фона на българския гулаг и на хилядите жертви от 50-те години на миналия век мнозина в българското общество предпочитат да премислят оценката си за монархията, забравяйки отговорностите й за расистките закони. Мнозина се питат защо се говори все за евреите, а не и за жертвите на комунизма.

Сега обаче се вижда, че едно преследване, одобрено от държавата, на практика показва как **не е бил усвоен урокът от антиеврейските преследвания** от 40-те години в България след войната. По времето на комунизма там са били построени нови концентрационни лагери, въпреки че всичко това е станало с различни методи. Сред жертвите на терора е имало дори депутати, които навремето са последвали апела на Пешев за спасяването на евреите.

Ако България няма памет и за това свое минало, тя рискува да подбуди изпълнена с рискове конкуренция между паметта за еврейските жертви и тази за жертвите на тоталитаризма. В крайна сметка последствията ще понесат евреите заради обвиненията, че се грижат само за собствените си страдания, а не за тези на другите. Според мен паметната плоча за цар Борис трябва да се махне колкото се може по-скоро, но до тази за евреите от Македония и Тракия трябва да има и една за българските жертви на комунизма. Това е най-добрият начин да бъде забравен Аушвиц в България.

- Мнозина казват, че не могат да намерят книгата ви за Пешев в България...

- Книгата ми изчезна в България. Тя беше публикувана през 1998 г. и в специално издание, но след идването на Симеон Сакскобургготски на власт беше пратена в мазетата. Мисля, че е време догодина по случай 70 г. от акцията на Пешев да бъде преиздадена.

- Вие сте президент на Градината на праведниците в Милано, която съществува от 2003 г. Не трябва ли в нея да има и дърво в памет на Димитър Пешев?

- Точно сега е моментът да бъде предложено от българи, които желаят това, да бъде засадено и дърво в негова чест, защото тази година ще бъде посветена на политиците праведници.

CV

- Роден през 1950 г. в Милано.
- Пише във всекидневниците „Кориере дела сера“ и „Джорнале“ и в седмичника „Панорама“.
- Автор е на много документални филми и книги за холокоста и историята на евреите в Източна Европа.
- През 1998 г. публикува с най-голямото италианско издателство „Мондадори“ книгата си за Димитър Пешев „Човекът, който спря Хитлер“, за която след това в София е награден с „Мадарски конник“.
- Председател на Комитета за Градината на праведниците в Милано, изградена през 2003 г. В нея с дърво се почита всеки, който се е борил против несправедливостта при различни тоталитарни режими.

ГРАДИНАТА НА ПРАВЕДНИЦИТЕ

Първата Градина на праведниците се ражда в Йерусалим през 1960 г. по инициатива на Моше Бейски, спасен навремето от Оскар Шиндлер. Тя се намира в музея на Яд Вашем и е в памет на праведниците не-евреи, които са спасили живота на евреи или пък са ги спасили от депортиране. За да се отбележи приносът им, се засажда дърво в тяхна чест.

В Милано Градината на праведниците е открита през 2003 г. на хълма Монтестела по инициатива на Габриеле Нисим. Тя отбелязва за пръв път в Европа приноса не само на хората, спасили евреи, а и на всички, които са се борили против геноцид в света и са защитавали човешкото достойнство при тоталитарните режими. След вот на Европарламента по инициатива на Нисим от догодина всеки 6 март ще бъде честван в Европа като Ден на праведниците.

Камък указва, че градината в Милано е за праведниците от цял свят и има по едно дърво за всеки човек, избрал доброто.